

СПЕЦИФІКА МОРАЛЬНОГО СТАТУСУ ПЕДАГОГА У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

А.В. Клічук, О.Р. Клічук

Україна, м. Чернівці, Інститут післядипломної педагогічної освіти м. Чернівці

У науково освітянських дискусіях часто оцінюється та переосмислюється роль та якість знань, які отримує людина у процесі життя, а також моральна професійна репутація педагога. Вчитель – це той, хто постійно в центрі уваги, у нього навчаються не лише аудиторно, а й в процесі вирішення буденних життєвих вимог, адже знання – це практична відповідь на вимоги обставин... Дійсно, знання це те, що передається із покоління у покоління як скарб, або навіть інструмент яким людина може скористатись на власний розсуд, але керуючись усвідомленням відповідальності. На наш погляд актуальними та важливими для засвоєння є знання пов'язані з глобальним технічним розвитком та системою цінностей, які мають контролювати об'єктивацію людських знань, запобігаючи їх деструктивній або свідомо аморальній ролі. Якщо вдасться до сутнісного аналізу закономірностей розвитку життя та у часті в ньому людини, то зрозумілим стає те, що людина завжди шукає можливість визначити, організовувати динамічний характер власного життя. Ідея пасивного спостерігача процесу її вже не влаштовує. Творча самореалізація особи в широкому розумінні постає основою розвитку людства, розвитку культури – інформаційної матриці, яка формує стереотипи нашого мислення [1]. Мислення людини зайняте вже не тільки пошуком відповіді на запитання в чому полягає зміст її життя, а й що потрібно людині в цьому житті, аби не зійти з дистанції «споживацького марафону».

Кожній епосі відповідає свій рівень інтелектуального потенціалу. Для індустріального суспільства потрібні були люди, які уміють читати, писати і які володіють професійними навичками. Сьогодні технічний розвиток закономірно став економічним та психологічним експлуататором людини. Менталітет нації під стандарт не підлаштовувати, але сучасний глобалізований світ (у процесі переходу від суспільства споживання до «суспільства добробуту») накладає стандарти успішності яка підтверджує потребу обізнаності людини у системі практичних ціннісних орієнтирів. Сучасне суспільство відчуває інтенсивний інформаційний вплив, у якому важко знайти та «утриматись» істини. Питання постає у якості та доцільності інформації яку, іноді і не по власному бажанню, людина повинна осмислити і сприйняти, або відхилити її.

Саме тому роль і значення педагога-професіонала, людини яка не тільки навчає, але й морально відповідає за якість знань, вважаємо актуальною у сучасному суспільстві, у якому (у різних варіантах) відсутня компонента людяності.

З метою якісного розвитку сучасна освіта, має розвиватися відповідно до розвитку науки; включити у проблемне поле освітнього дискурсу. Ще одним чинником, що детермінує включення концепту складності у сучасний освітній дискурс, є перехід до нової економіки – економіки знань [2, с. 199].

У такому суспільстві визначальними стають процеси накопичення і використання, від яких разом із працею, фінансами і природними ресурсами залежить економічний розвиток країни. Економіка знань спирається на інтелектуальний потенціал суспільства, яким є сукупність наукових і побутових знань. Ці знання існують у свідомості людей і втілюються в технологіях, культурі, виробництві, повсякденному житті. Тобто знанням у суспільстві знань притаманний людський вимір, вони пов'язані з тим, про що люди думають і що роблять. Сьогодні знання набувають ознак товару, вони можуть накопичуватися, зберігатися, обмінюватися. Складність як концепт сучасного освітнього дискурсу «продаватися». Відмінність знань як товару полягає в тому, що знання постійно змінюються, можуть як збагачуватися, так і застарівати. Знання змінюють конфігурацію геополітичних сфер впливу, наприклад, об'єднання європейських країн – учасниць Болонського процесу – є своєрідною відповіддю американській системі освіти. Сучасні знання носять міждисциплінарний характер, є складними, проблемно-орієнтованими. Характер сучасного знання поєднує індивідуальні і колективні моменти, особливо це виявляється в мережному просторі, коли об'єднуються окремі дослідники і групи для вирішення певних пізнавальних завдань. У цьому також проявляється й синергетичність знань, взаємне когерентне підсилення учасників пізнавального процесу в одержанні колективного результату. Останньому сприяє також мережний спосіб утворення й розповсюдження знань, у якому відбувається вільний обмін інформацією, обумовлений свідомою зацікавленістю особи [3, с. 115]. Економіка знань сприяє більшій складності та інтелектуальній насиченості праці і, відповідно, вимагає прискореного інтелектуального розвитку майбутнього працівника.

Саме знання визначають матеріальне, і духовне життя. Людина витрачає дедалі більше часу для їх здобуття. Це зумовлено тим, що інформаційний потенціал суспільства постійно примножується як у просторі, так і у часі, глибинно проникаючи в сутність природних і суспільних явищ.

Однак, на фоні світового технічного розвитку, знижується якість освіти, росте відчуження тих, хто навчається, від процесу навчання, відбувається розрив між освітою і культурою, освітою і наукою. У порівнянні з попередніми епохами висувається особлива вимога до освіти: Освіта повинна підготувати людину, яка буде здатна і виявить бажання створювати і сприймати зміни і нововведення. Отже, у суспільстві знань ключовою проблемою освіти стає не передача знань, як це не парадоксально, а інноваційні якості людини, її здатність до створення і сприйняття нового. Ці здібності, прагнення до їх формування і є новими культурними зразками, трансляція і розвиток яких має стати основним завданням сучасної освіти [4, с. 280]. Таким чином, проблема подальшого розвитку суспільства знань також у певних відношеннях редукується до освіти. Освіта в суспільстві знань значно ускладнюється, має бути випереджальною, запобігати можливим негативним змінам у соціальному середовищі, не лінійність і складність якого посилюється.

Ідея конструктивного спів-буття «людина – суспільство» набуває тут практичного значення. Виходячи з позиції глобального мислення зупиняємось на усвідомленні того, що в основі всього бути моральність, яка обмежує людську захланість, неосмислений егоїзм – тобто та система цінностей, яка притаманна тільки людині та її суспільним узгодженостям.

Традиційність як спосіб мислення, недовіра - невпевненість, а ще й байдужість до якості життя створюють враження інертності суспільства. Відсутня відкритість життю, боязливість нового, словом - залежність від стереотипів та звички. Тому не так легко свідомо (і прозоро для оточення) визначити власну життєву позицію, в якій здійснювати динамічний процес вибору між “добром” і “злом” з постійною корекцією вибору совістю та соромом, апелюючи до історично визнаних та виправданих ціннісних настанов та орієнтацій. Максима моральності повинна бути основою совісті людини, яка й визначає її економічну, правову та ментальну складову світовідношення. У такий спосіб людина облагороджує своє життя і життя суспільства. Як вважав І. Кант – має діяти імператив грамотної орієнтації індивіда у виборі між бажаним, належним та необхідним є. Щоб досягти гідних умов життя, людина повинна перемогти власний (примітивний) егоїзм. Саме тут необхідна роль вчителя, який дасть грамотну рекомендацію [5, с. 75]. Вона вказує шлях індивідуального сходження до досконалості, незалежно від соціального середовища й припускає вирішення соціальних конфліктів через внутрішнє самовдосконалення кожного. Визначення пріоритету відбувається за принципом справедливості.

У конкретному вимірі сутність справедливості реалізується у професійних взаєминах, зокрема у педагогічній діяльності, та самореалізації науковця. Саме тут вона є показною як для самої особи, так і для оцінки із-зовні, тобто – об'єктивного чинника [6, с. 20]. Останнім часом проблема педагогічної діяльності полягає у наявності у цій галузі випадкових людей, «моральні» компетенції яких спотворюють як уявлення про педагога так і нівелюють його позитивну роль у нелегкому навчально-виховному процесі. Під «пост-фактум аспектом» моральної відповідальності розуміється відповідальність, яка відображає, як правило, соціально-правові дії стосовно особистості за минулу поведінку, вчинки, за порушення нею вимог соціально-етичних, правових, професійних норм. У цьому значенні відповідальність виступає у двох ролях: з одного боку, вона є засобом реагування суспільства, керівництва освіти на негативну поведінку окремого педагога, а з іншого – засобом попередження можливої негативної поведінки цієї особистості, (або інших) у майбутньому. Викладач повсякденно спілкується з студентами, які надзвичайно різні за характером, здібностями, фізичними і духовними можливостями розвитку, тому має бути розсудливим, поміркованим у своїх діях, виявляти моральну стійкість, навіть мужність щодо різних форм соціальної і індивідуальної несправедливості й вміти вибирати справедливі засоби у вихованні молоді.

Підсумовуючи сказане зазначимо, що сьогодні соціальний статус педагога зокрема у вищій школі ускладнюється умовами контракту, навіть при виконанні якого викладач сумлінний і відповідальний може втратити роботу через непрозору конкуренцію, а праця викладача без таланту та само вимоги в удосконаленні своєї професійної придатності не дасть належного виховного та навчального результату.

Література:

1. Економiка_2011.avi.
2. Бодрийяр. Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. М.: Республика, 2006. 269 с.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
4. Клічук А.В. Динамічна особливність співвідношення морального переконання та логічного примусу в самоактуалізації особистості // Філософія та методологія гуманітарних наук: історія, концепції, можливості. Матеріали наукової конференції. 20-21 жовтня 2005 р. – Чернівці: Рута, 2005. – С.275-281.
5. Аліна Клічук. Роль моральних цінностей у професії педагога в контексті поліфонії вимог сучасного життя. Науков. вісн. ЧНУ, Чернівці: Рута, 2007., Вип. 389. С. 74-82
6. Клічук А.В. Вплив цінностей і анти-цінностей на соціальну позицію сучасного інтелігента . Київ., 2009. Серія філософія, політологія; випуск 70; С. 18-22.